

STICHTING STRIJDT VOOR BEHOUD ARBEIDERSWONINGEN

Zutphen vindt huisjes beeldverstorend

Van onze verslaggever
HANS KOPS

ZUTPHEN — De Zutphenaar David Evink liet bij zijn overlijden in 1871 een legaat na aan de Spaarkas met de bepaling dat het geld moest worden gebruikt voor huisvesting van arbeiders. Op drie plaatsen in Zutphen staan nog steeds Evinkwoningen. De gemeente wil een deel afbreken en vindt de rest beeldverstorend. De stichting De oude HBS ijvert voor behoud. Volgens architect Egbert Hoogenberk uit Voorstonden zijn de huisjes destijds zo goed gebouwd, dat ze na een grondige opknapping weer een halve eeuw mee kunnen.

De eerste huisjes werden in 1873 gebouwd op het Verlaten Bolwerk. Binnen tien jaar kwamen nog twee complexen in de hoek Berkelsingel-Melatensteeg en aan de Tademasingel. De plaatselijke krant uit die tijd: „Door het bouwen van deze arbeiderswoningen is aan geheel de Zutphensche arbeidersbevolking een weldaad bewezen.” Volgens de krant was sprake van „doelmatige, ruime en keurig ingerichte woningen”.

Zutphen heeft de bijnaam monumentenstad. Niet ten onrechte; er staan er meer dan 370, van klein tot groot. Behalve echte monumenten worden ook panden en pandjes opgeknapt om hun historische waarde of omdat ze volgens een door de stad gemaakte historische kwaliteitskaart beeldbepalend of beeldondersteunend zijn. Rood op de kaart betekent beeldverstorend. Alle Evinkhuisjes zijn rood ingekleurd.

De stichting De oude HBS is het daar helemaal niet mee eens. Een paar jaar terug is die stichting opgericht om sloop van een voor het eind van de vorige eeuw karakteristieke HBS (hogere burgerschool) te voorkomen. De poging had geen succes, maar de stichting bleef bestaan en ging zich met andere bedreigde objecten bemoeien. Volgens de stichting meet de gemeente met twee maten. Bouwsels van vóór 1850 komen vaak wel in aanmerking voor restaura-

tie of rehabilitatie, bouwsels van na die tijd vallen uit de boot. Met name bij het aanwijzen van te rehabiliteren panden gaat, aldus de stichting, de gemeente nogal willekeurig te werk.

Karakteristiek

Volgens De oude HBS horen de Evinkwoningen niet thuis in de categorie beeldverstorend. Hun uiterlijk is juist karakteristiek is voor de wijze waarop men aan het eind van de vorige eeuw meende arbeiders op een goede manier te huisvesten: in huisjes in rijtjes, elk huisje met zijn eigen tuintje en zijn eigen toegangsdeur; de rijtjes tegenover elkaar aan smalle straatjes. Verder meent de stichting dat juist gezien hun ontstaansgeschiedenis de woninkjes behouden moeten blijven als dat enigszins kan. Ze hebben historische waarde, omdat pas in 1901 de Woningwet kwam die behoorlijke huisvesting voor de arbeidersklasse ging voorschrijven.

Op de hoek Berkelsingel-Melatensteeg kwamen 24 Evinkhuizen ooit in gemeentebesit. Er verdwenen er vijf en voor de overige negentien is de afgelopen jaren herhaaldelijk een sloopbesluit genomen, voor het laatst in 1979. Dat ze er nu nog staan heeft te maken met het uitblijven van vervangende nieuwbouw vanwege een te klein woningcontingent. Na het laatste sloopbesluit verdwenen velen van de meestal oude mensen die de huisjes bewoonden, naar het naastgelegen Ruitershofje. Maar omdat de huisjes leeg bleven staan kwamen er andere bewoners voor in de plaats: jongeren die geen onderdak konden vinden en een enkel gezin dat slachtoffer was van de woningnood.

De gemeente ziet renovatie niet zitten. Opknappen kost te veel geld en is onverantwoord. Die mening is gebaseerd op een onderzoek uit 1977, dat de gemeente liet uitvoeren door de Nationale Woningraad. Dat onderzoek wordt door De oude HBS gekwalificeerd als natte-vinger-werk en ook werden destijds veel te hoge eisen gesteld. Voor De oude HBS ging architect Hoogenberk van het Bureau voor harmonische Architectuur in Voorstonden aan het werk.

Hoogenberk eind augustus vorig jaar: „De woninkjes zijn waar het gaat om

architectuur en hoofdindeling eigenlijk zo goed, dat behoud ervan zonder meer de moeite waard is. Daar komt bij dat ook bouwtechnisch de oorspronkelijke huizen van uitstekende kwaliteit zijn geweest: goede fundering, sterk metselwerk, zware grenen kozijnen met gefrijnde zandstenen dorpels, een stevige kap. Veel van die oorspronkelijke kwaliteit is nog steeds aanwezig.”

Volgens Hoogenberk zijn de huisjes, die jarenlang niet zijn onderhouden, heel goed op te knappen. Hij maakte een plan dat uitkomt op 50.770 gulden bouwkosten per woning. Inclusief grond- en andere kosten acht hij minder dan zeventigduizend gulden per woning haalbaar. Op grond van het plan deed een bouwbedrijf meteen een offerte: voor 50.770 per woning wil het alle negentien woningen renoveren en voor de vijf al gesloopte vijf nieuwe bouwen. De huisjes zouden dan op een maandhuur van tussen de twee- en driehonderd gulden komen, terwijl een simpele nieuwbouwwoning al gauw vijfhonderd gulden doet.

De dienst openbare werken van Zutphen vindt het plan van Hoogenberk technisch goed. Desondanks besloot het gemeentebestuur de Nationale Woningraad er weer bij te halen. Die stelt nu een onderzoek in, dat vijftienduizend gulden uit de gemeentekas vergt. „Zonde van het geld,” vindt Hendrik de Bruin van de stichting De oude HBS. Hij vraagt zich af waarom de Woningraad er

wel bij wordt gehaald als het om Evinkhuizen gaat maar niet als sprake is van rehabilitatiepanden, oftewel die volgens de gemeente uit oogpunt van stadsschoon behouden moeten blijven.

De Bruin: „Bij die rehabilitatiepanden in de binnenstad gaat het vaak om bouwsels die echt verkrot zijn. Zo krot dat ze om ze te herstellen vaak de grond toe worden afgebrokerd, daarna weer opgebouwd. Dat gebeurt met subsidiegeld. Volgens de gemeente verkeren de Evinkhuisjes in de meestensteeg in slechte staat en staan ze dicht bij elkaar. Maar langs de Berkelsingel de Beekstraat zijn nieuwe huizen gebouwd in namaak-oude-stijl die dicht op elkaar staan. Nee, de 19e-eeuwse architectuur zit in Zutphen niet in het verdromhoekje.”

Een wandeling met De Bruin in Zutphen toont aan dat hij niet in de wilde weg praat. Er staan krotte rehabilitatiepanden aangemerkt, vanwege hun historische waarde of vanwege de gemeente „beeldbepalend karakter”. Te constateren valt dat panden bij zijn die in feite niet gerehabiliteerd worden maar volledig vernieuwd. De Bruin: „Het gaat in werkelijkheid vaak om nieuwbouw in een oude jasje. Zal je weten wat dat kost. Voor 19e-eeuwse huizen is geen subsidie. Men vindt ze lelijk; ze zijn daarom meer te handhaven. Zo eenvoudig is dat.”